

Uzaktan Öğretim Tezsiz Yüksek Lisans Programlarının Finansmanı^(*)

Financing of Distance Learning Master's Programs Without Thesis

Nezih VARGAN

Profesör Doktor

Anadolu Üniversitesi İktisat Fakültesi

Maliye Bölümü Maliye Teorisi Anabilim Dalı

Anahtar Kelimeler

*Yükseköğretim
Mevzuatı,
Tezsiz Yüksek Lisans
Programları,
Öğrenim Ücretleri,
Uzaktan Öğretim,
Yükseköğretim Kurum
Harcamaları.*

Keywords

*Higher Education
Legislation,
Non-Thesis Master's
Programs,
Tuition Fees,
Distance Education,
Higher Education
Institution
Expenditures.*

Öz

Covid-19 adı verilen salgının pandemi boyutuna ulaştığı ve bütün şiddetiyle hüküm sürdüğü içinde bulunduğumuz dönemde, sadece yükseköğretim kurumlarında değil tüm eğitim-öğretim kademelerinde uzaktan öğretim uygulanır hale gelmiştir. Bu ortamda yükseköğretim kurumlarında yüksek lisans programlarının yürütüldüğü enstitülerde uzaktan öğretim tezsiz yüksek lisans programlarına yönelik talep de artmıştır. Bu programların tezsiz oluşu ve giriş koşullarının tezli yüksek lisans programlara göre daha kolay olması da bu artışta etkili olan unsurlardır.

Bu çalışmada; uzaktan öğretim tezsiz yüksek lisans programlarında öğrencilerden alınan öğrenim ücretini belirleme yetkisinin kimde olduğu ve ilgili mevzuatta verilen yetkiye uygun belirleme yapıp yapılmadığı konusu ele alınacaktır. Ayrıca, öğrencilerden alınan öğrenim ücretleri gelirlerinin programı yürütenlere hangi oranda ve ne şekilde ödeneceği, kalan gelirlerin yükseköğretim kurumunun hangi harcamalarında kullanılabileceği konularına değinilerek görülen sorunlara ilişkin önerilerde bulunulacaktır.

Abstract

In the period when the Covid-19 epidemic has reached the pandemic dimension and prevails with all its violence, distance education has become applicable not only in higher education institutions but also in all levels of the education system. In this environment, the demand for distance education master programs without thesis has also increased in higher education institutions. The fact that these programs are non-thesis and that the entry requirements are easier than the master's programs with thesis are the factors that contribute to this increase.

In this study, the issue of who has the authority to determine the tuition fee received from the students in the distance education master's programs without thesis and whether the determination has been made in accordance with the authority given in the relevant legislation will be discussed. In addition, it will be mentioned in what proportion and how the tuition fees received from the students will be paid to those who run the program, and in which expenditures of the higher education institution the remaining income will be used, and suggestions will be made regarding the problems seen.

^(*) Araştırma Makalesi.
Hakem denetiminden geçmiştir.

Gönderim Tarihi: 28.04.2021, Kabul Tarihi: 06.07.2021.

GİRİŞ

Öğrenen ile öğretici fiziksel olarak aynı mekânda bulunmadan, dersleri ve öğretim ile ilgili basılı olsun ya da olmasın her türlü materyali internet aracılığıyla bilgisayarlarından takip edebiliyorsa yapılan öğretime uzaktan öğretim denmektedir. Bu öğretim türüne uzaktan eğitim, *online* eğitim, uzaktan öğrenme, çevrimiçi öğrenme, e-öğrenme, web tabanlı öğrenme, internet tabanlı öğrenme, web/internet destekli öğrenme, teknoloji tabanlı öğrenme, vb. birçok ad verilmektedir. Yukarıda değinilen şekilde değişik adlarla da anılabilen eğitim-öğretim yöntemini ilgililerin benimseyeceği şekilde bir adla belirtmek ve bu yöntemin özellikleri ve işleyişinde geçerli olacak mevzuatı buna göre şekillendirmek daha doğru olacaktır.

Covid-19 adı verilen pandemi, özellikle 2020 Mart ayından bu yana neredeyse bütün ülkeleri etkilemesi nedeniyle, eğitim-öğretim alanında da önemli olumlu ve/veya olumsuzluklara neden oldu. İçinde bulunduğumuz 2021 yılı ve hatta belki de sonrasında bile bu etkiler devam edecek gibi gözükmektedir. Bu alanda çokça “*online* eğitim” kavramı da günlük yaşamımızda geniş yer bulmuştur. *Online* eğitimde sürecinde, uzaktan öğretimde kullanılan ifadelerin aynısını görmekteyiz: örneğin, öğrencilerin ve eğitmenin fiziksel olarak aynı ortamda bulunmalarını gerektirmeksizin internet ortamı üzerinden yapılan eğitim oluşu, eğitim ortamına yedi gün yirmi dört saat erişim olanağının sağlanması gibi. Uzaktan eğitim-öğretim kavramı yerine *online* eğitim (çevrimiçi eğitim) kavramının benimsendiğini bugünkü ortam için genellikle söyleyebiliriz. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından oluşturulan çevrimiçi eğitim platformuna da “Eğitim Bilişim Ağı” (EBA) adı verilerek eğitim sürdürülmektedir.

Salgın döneminde yükseköğretim kurumları sadece tezsiz yüksek lisans boyutunda değil; ön lisans, lisans ve yüksek lisans düzeyinde uzaktan öğretime büyük oranda geçmek zorunda kaldı. Aslında salgın döneminden önce de yükseköğretim kurumlarında ön lisans, lisans ve yüksek lisans düzeyinde uzaktan öğretim programlarının açılması, bu programlar dışında kalan birinci ve ikinci öğretimde bazı derslerin uzaktan verilmesi benimsenmiş ve uygulamalar yaklaşık on yıl öncesinde başlamıştı. Bu nedenle salgın döneminde uzaktan yürütülen dersler ve sınavlar boyutunda fazla zorluk çekilmediğini söyleyebiliriz.

Yükseköğretime gelinceye kadar olan eğitim-öğretim kademelerinde bile mecburen başvuru uzaktan öğretimin, başarılı olup olmadığı alanın uzmanları tarafından ölçülerek değerlendirilecektir. Bu çalışmada uzaktan öğretim konusunda alanın yetkin kişileri çok sayıda yayın yaptığı için uzaktan öğretim konusu incelenmemiştir. Bu çalışmada; uzaktan öğretim tezsiz yüksek lisans programlarında öğrencilerden alınan öğrenim ücretini belirleme yetkisinin kimde olduğu ve ilgili mevzuatta verilen yetkiye uygun belirleme yapıp yapılmadığı konusu ele alınacaktır. Ayrıca, öğrencilerden alınan öğrenim ücretleri gelirlerinin programı yürütenlere hangi oranda ve ne şekilde ödeneceği, kalan gelirlerin yükseköğretim kurumunun hangi harcamalarında kullanılabileceği konularına değinilerek görülen sorunlara ilişkin önerilerde bulunulacaktır.

I. YÜKSEKÖĞRETİM KANUNUNDA UZAKTAN ÖĞRETİM VE ÖĞRENİM ÜCRETLERİ

Uzaktan öğretim tanımına 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu’nun “Tanımlar” başlıklı 3. maddesinde yer verilmemiştir. Ancak Kanun’un 44. maddesi (e) bendinde uzaktan öğretime ilişkin düzenlemeler yapılırken verilen tanım şöyledir: “*Öğretim elemanı ve öğrencilerin aynı mekânda bulunma zorunluluğu olmaksızın, bilgi ve iletişim teknolojilerine dayalı olarak öğretim faaliyetlerinin planlandığı ve yürütüldüğü ön lisans, lisans ve lisansüstü uzaktan öğretim programları açılabilir.*” Kanun’da belirtilen yetkiye istinaden hazırlanıp Yükseköğretim Kurulu tarafından yayımlanan “Yükseköğretim Kurumlarında Uzaktan Öğretime İlişkin Usul ve Esaslar”ın¹ tanımlar başlıklı 4. maddesi (f) bendinde

1

https://www.yok.gov.tr/Documents/Kurumsal/egitim_ogretim_dairesi/Uzaktan_ogretim/yuksekogetim_kurumlarinda_uzaktan_ogretim_iliskin_usul_ve_esaslar.pdf (E.T.: 20.04.2021).

ise uzaktan öğretim tanımı “yükseköğrenim kurumlarında öğretim faaliyetlerinin bilgi ve iletişim teknolojilerine dayalı olarak planlandığı ve yürütüldüğü, öğrenci ile öğretim elemanı ve öğrencilerin kendi aralarında karşılıklı etkileşimine dayalı olarak derslerin bizzat öğretim elemanı tarafından aynı mekânda bulunma zorunluluğu olmaksızın eşzamanlı biçimde verildiği öğretim” şeklinde yapılmıştır.

Uzaktan öğretim programlarının açılabilceği alanlar, bu programlarda verilecek dersler ve kredi miktarları, ders materyallerinin hazırlanması, sınavların yapılma şekli gibi diğer hususlar Yükseköğretim Kurulu tarafından belirlenmiştir. Bu kapsamda ders veren öğretim elemanlarına haftalık on saati ve ders başına unvanlar itibarıyla belirlenen ek ders ücretinin beş katını geçmemek üzere yükseköğretim kurumları yönetim kurulunca belirlenecek tutarda ek ders ücretinin ödenebileceği öngörülmüştür.

Ders ücreti dışında ders malzemelerinin hazırlanması, dersin canlı veya kayıttan verilmesi, öğrenci sorularına verilen cevaplar, ödev veya uygulamaların değerlendirilmesi için harcanan süreler ile derse kaydolan ve derse katılan öğrenci sayısı esas alınarak ders malzemelerinin hazırlanmasında ve dersin yürütülmesinde fiilen katkıda bulunanlara yapılacak ödemelere ilişkin usul ve esaslar Maliye Bakanlığının uygun görüşü üzerine Yükseköğretim Kurulunca belirlenip yayımlanmıştır.

Belirtilen her türlü ödemeler toplamının uzaktan öğretim için yatırılan toplam öğrenim ücretinin yüzde yetmişini geçmeyeceği, ödemeler sonrası kalan tutar ile internet ortamında sunulan uzaktan öğretim materyalleri karşılığında öğrencilerden alınan ücret toplamının ilgili birim veya yükseköğretim kurumunun mal ve hizmet alımlarında kullanılacağı ifade edilmiştir.

Yükseköğretim Kanunu’nda 46. madde (a) bendi “Cari hizmet maliyetinin hesaplanması, öğrenci katkı payları ve öğrenim ücretleri” başlığını taşımakta olup öğrenci başına düşen cari hizmet maliyetlerinin, programların özellikleri dikkate alınarak Yükseköğretim Kurulunca hesaplanacağı ifade edilmiştir. Öğrencilerden alınacak ücretin adı ise her bir dönem için birinci öğretimde öğrenci katkı payı, ikinci öğretim ve uzaktan öğretimde ise öğrenim ücreti olarak belirlenmiştir. Aynı bent hükmüne göre cari hizmet maliyetinin öğrenciler tarafından karşılanacak kısmı dışında kalan ve Devlet tarafından karşılanacak miktar, cari hizmet maliyetinin en az yarısı kadar olacaktır.

46. maddenin (b) bendi hükmüne göre çalışmamızda konu ettiğimiz uzaktan öğretimde tezsiz yüksek lisans öğrencilerden alınacak öğrenim ücretleri ile uygulamaya ilişkin usul ve esaslar her yıl Haziran ayı sonuna kadar Cumhurbaşkanınca belirlenecektir. Bu konudaki belirlemelerle ilgili 2020-2021 Eğitim-Öğretim Yılında Yükseköğretim Kurumlarında Cari Hizmet Maliyetlerine Öğrenci Katkısı Olarak Alınacak Katkı Payları ve Öğrenim Ücretlerinin Tespitine Dair Cumhurbaşkanlığı Kararı² yayımlanmıştır. Yayımlanma tarihine önceki dönemlerde de uyulmadığı görüldüğü için Kanun metninde en geç Haziran ayı gibi bir tarihe yer verilmemesinin daha uygun olacağı açıktır. Karar metninde yer verilen hususların belirlenmesi ile ilgili Yükseköğretim Kurulu mu yoksa Karar’ın yayımlanması aşamasında Cumhurbaşkanlığı mı tarihe uyamamıştır bilememekle birlikte sonuç olarak Cumhurbaşkanlığı’nın Kanun’un bir hükmüne uymaması gibi bir durum doğmaktadır.

Çalışmamız uzaktan öğretim tezsiz yüksek lisans finansmanına ilişkin olduğundan yukarıda belirtilen Cumhurbaşkanlığı Kararı’nda bu konuda yer verilen düzenleme ele alınacaktır. Cumhurbaşkanlığı Kararı’nın “Lisansüstü öğrenim gören öğrenciler” başlıklı 16. maddesi ikinci fıkrasında “Uzaktan öğretim kapsamında lisansüstü öğrenim gören öğrencilerden alınacak öğrenim ücreti, tezsiz yüksek lisans programlarının öğrenim ücretine tabidir.” hükmü yer almıştır. Karar’ın eki olan “I Sayılı Cetvel” birinci öğretim için öğrencilerden alınacak katkı paylarına, “II Sayılı Cetvel”de ise uzaktan öğretim ile ikinci öğretimde öğrencilerden alınacak öğrenim ücretlerine yer verilmiştir. I Sayılı Cetvel’de, normal öğrenim süresinin aşıldığı durumlarda lisansüstü öğrencilerinden alınacak katkı payı 280 TL olarak saptanmıştır. Lisansüstü programlardan olan doktora dışında yüksek lisans programları tezli ya da tezsiz olabilmektedir. Bu programlar birinci öğretim kapsamında açılabilir. Ancak ikinci öğretimde

² 11.07.2020 tarihli ve 31182 sayılı Resmî Gazete.

tezsiz yüksek lisansın öğrenci ödemesinin daha yüksek belirlenebilmesi ve dolayısıyla öğretim elemanına daha yüksek ders ücretinin ödenebilmesi nedeniyle tezsiz yüksek lisans programları genellikle ikinci öğretim ya da uzaktan öğretim kapsamında açılmaktadır.

Cumhurbaşkanı Kararı'nın yukarıda belirtilen 16. maddesi ikinci fıkrasında uzaktan öğretim öğrencilerinin öğrenim ücreti tezsiz yüksek lisans programlarının ücretine tabi olacağı söylenmişse de cümlede ikinci öğretim ifadesinin yer alması uygun olurdu. Çünkü birinci öğretimde de tezsiz yüksek lisans programı olabilir. Gerçi cümle sonunda öğrenim ücreti dendiği ve öğrenim ücreti de ikinci öğretimde söz konusu olduğu için amaç anlaşılabilirse de doğru ifade "İkinci öğretim tezsiz yüksek lisans programlarının öğrenim ücretine tabidir." şeklindedir. Bu cümlede uzaktan öğrenim ücreti ikinci öğretim öğrenim ücretine tabi tutulduğu için bu kapsamda yürütülen ikinci öğretim tezsiz yüksek lisans düzenlemesine değinmemiz gerekmektedir.

II. İKİNCİ ÖĞRETİM KAPSAMINDA TEZSİZ YÜKSEK LİSANS PROGRAMLARINA İLİŞKİN DÜZENLEME

Uzaktan öğretim ile ikinci öğretim öğrenim ücretlerine ayrılmış II Sayılı Cetvel'de lisansüstü programlarına yer verilmemiştir. Bunun nedeninin Yükseköğretim Kanunu Ek Madde 27'de yer verilen düzenlemeye dayalı olduğu anlaşılmaktadır. Bu maddenin ilk fıkrasına göre ikinci öğretim kapsamında yürütülecek tezsiz yüksek lisans programlarının açılması, bu programlarda fiilen ders veren öğretim üyelerine ödenecek ek ders ve sınav ücretleri Kanun'da belirtilen esaslara uyulmak kaydıyla yükseköğretim kurumu yönetim kurulunun teklifi üzerine Yükseköğretim Kurulu tarafından belirlenecektir. Maddenin ikinci fıkrası ilk cümlesi "*Üniversite veya yüksek teknoloji enstitüsü yönetim kurulu kararı ile belirlenen ve belirtilecek tarihlerde asgari iki eşit taksitte alınan öğretim ücretleri, üniversite veya yüksek teknoloji enstitüsünün muhasebe birimi hesabına yatırılır.*" şeklindedir.

İlk fıkrada, öğrenim ücreti Yükseköğretim Kurulu tarafından belirlenir derken ikinci fıkrada ise yükseköğretim kurumu yönetim kurulu belirler denmiştir. Yapılacak ilk düzenlemede öğrenim ücretini kimin belirleyeceği hakkında net bilgi verilmelidir. Herhalde mevcut düzenleme şekliyle, bazı yükseköğretim kurumları öğrenim ücret tekliflerini Yükseköğretim Kuruluna sunarken bazıları da doğrudan yönetim kurulu kararlarıyla uygulamaya geçmektedir. Çünkü çok sayıda yükseköğretim kurumunun bu programlarını takip etmek, öğrenim ücreti teklifi Yükseköğretim Kuruluna gelip gelmediğini kontrol etmek bile zor olabilir. Gerçi, tarihi eski olmakla birlikte 07 Nisan 2005 tarih ve 3 No.lu "Yükseköğretim Kurumlarında Yürütülen Tezsiz Yüksek Lisans Programları Uygulama Esas ve Usulleri" hakkındaki Yükseköğretim Genel Kurul Kararı'nın³ 4. maddesi (a) bendinde "...yükseköğretim kurumu yönetim kurulunun teklifi üzerine Yükseköğretim Kurulu tarafından belirlenir." hükmü vardır. Ancak Kanun'da bu konudaki hükümlerde yapılan değişiklikler 2005 sonrası yeni tarihlidir.

İkinci öğretim tezsiz yüksek lisans öğrencilerinden toplanan öğrenim ücretlerinin %30'undan az olmamak üzere yükseköğretim kurumu yönetim kurulunca belirlenecek kısmı, bilimsel araştırma projelerinde kullanılmak üzere ödenek kaydedilecektir. Kalan kısım ise akademik unvanlara göre farklılaşan ek ders ücretinin on katını geçmemek üzere ek ders ücretlerine, sınav ücretlerine ve bu programda görevlendirilen idari personele fazla çalışma ücretlerine harcanacaktır. Ödenğin yeterli olmadığı gerekçesiyle öğretim üyelerine kurum bütçesi, döner sermaye, bilimsel araştırma projesi ve sair kaynaklardan ayrıca ders ve sınav ücreti ödenmeyecektir. Bu hükümlerin, kısmen veya tamamen uzaktan eğitim teknolojileri kullanılmak suretiyle ikinci öğretim kapsamında yürütülecek tezsiz yüksek lisans programları için de uygulanacaktır.

³ https://www.yok.gov.tr/Documents/Kurumsal/strateji_dairesi/mevzuat/Y%C3%BCksek%C3%B6%C4%9Fretim%20Kurumlar%C4%B1nda%20Y%C3%BCr%C3%BClen%20Tezsiz%20Y%C3%BCksek%20Lisans%20Programlar%C4%B1%20Uygulama%20Esas%20ve%20Usulleri.pdf (E.T.: 20.04.2021).

Uzaktan tezsiz yüksek lisans programı öğrencileri ile tamamıyla uzaktan yapılan ikinci öğretim tezsiz yüksek lisans programı öğrencileri aynı öğrenim ücretine tabi ise ve uzaktan ikinci öğretim tezsiz yüksek lisans programı kapsamında on kat ders ücreti ödeme imkânı varsa ayrıca uygulamada birinci ve ikinci öğretim arasında belirlenmiş saat farkları da kalmamışsa uzaktan öğretim tezsiz yüksek lisans programlarının ikinci öğretim olarak açılması programı yürütenler açısından daha avantajlı olabilecektir. Zaten uzaktan öğretim programlarına talepte bulunan öğrenciler, uzaktan öğretim programlarına giriş koşullarının kolaylığı yanında öğretimde zaman kısıtlaması olmaması nedeniyle de bu programları tercih etmektedirler. Bu tercihte üniversite mezunlarının büyük ölçüde yaşadığı işsizlik ortamında yüksek lisans yaparak bir fark yaratma istekleri de rol oynamaktadır.

III. UZAKTAN ÖĞRETİM VE İKİNCİ ÖĞRETİMDE ÖĞRENİM ÜCRETLERİNİN BELİRLEME YETKİSİ

Gerek uzaktan öğretim gerekse ikinci öğretimde öğrenim ücretlerinin belirleme yetkisi Cumhurbaşkanlığı'na aittir (2547 sayılı Kanun,⁴ madde 46/b). Lisansüstünde açılacak uzaktan tezsiz yüksek lisans programları ve ikinci öğretim tezsiz yüksek lisans programlarının bu yetki kapsamında olmadığını söylemek mümkün değildir. Ancak “2020-2021 Eğitim-Öğretim Yılında Yükseköğretim Kurumlarında Cari Hizmet Maliyetlerine Öğrenci Katkısı Olarak Alınacak Katkı Payları ve Öğrenim Ücretlerinin Tespitine Dair Cumhurbaşkanlığı Kararı'nın 16. maddesi ikinci fıkrası hükmünde yapılan yetki devrinin Cumhurbaşkanınca yapılamaması gerekmektedir. Zira cümlede yer verilen ikinci öğretim tezsiz yüksek lisans programı öğrenim ücretine yapılan atıf, şayet bu öğrencilerinin öğrenim ücretleri Cumhurbaşkanınca belirlenseydi yerinde olacaktı. Bu şekilde bir cümle ile Cumhurbaşkanlığı uzaktan öğretim tezsiz yüksek lisans için yeni belirlemeye gerek duymamış denilecekti.

Cumhurbaşkanlığı Kararı'nda atıf yapılan yukarıda açıkladığımız ikinci öğretim tezsiz yüksek lisans öğrenim ücreti belirlemesi Yükseköğretim Kurulunca ya da ikinci fıkra esas alınırsa yükseköğretim kurumları yönetim kurullarınca belirlenmektedir. Ancak her ikisi de Kanun'a aykırı gözükmektedir. Zira ikinci öğretim öğrenim ücretlerinin Cumhurbaşkanınca belirlenmesi konusu Kanun'da yer alan açık bir düzenlemedir. Bu nedenle Yükseköğretim Kanunu'nda uzaktan öğretim ve ikinci öğretim öğrenim ücretlerinin belirlenme yetkisi Cumhurbaşkanlığı'na verilmişken ve her yıl konuyla ilgili yayımlanan Cumhurbaşkanlığı Kararı'na ekli II Sayılı Cetvel'de bu düzenlemeler yer almışken bu cetvelde lisansüstüne yer verilmemesi Kanun'a aykırılık oluşturmaktadır. Ayrıca, yukarıda belirttiğimiz Cumhurbaşkanlığı Kararı'nda atıfta bulunulan ikinci öğretim tezsiz yüksek lisans öğretim programı öğrenim ücreti de Yükseköğretim Kanunu'na göre Cumhurbaşkanınca belirlenmelidir.

IV. UZAKTAN ÖĞRETİM TEZSİZ YÜKSEK LİSANS PROGRAMINDA GÖRÜLEN BAZI SORUNLAR

Yükseköğretim Kurulunca hazırlanan, Yükseköğretim Kurumlarında Uzaktan Öğretime İlişkin Usul ve Esaslar'ın 7. madde (2). fıkrasında “*Öğretimi sürdüren ilgili birim yönetim kurulları tarafından; uzaktan öğretim kapsamında açılmış her diploma programı için bu programlarda ders vermekle görevli öğretim elemanları arasından bir program koordinatörü, öğretimi sürdüren ilgili birimlerde ise birim koordinatörü görevlendirilebilir.*” hükmü, lisansüstü öğretim yapan enstitülerde, uzaktan tezsiz yüksek lisans programlarında da bu görevlendirmenin yapılabileceğini öngörmüştür. Bu konuda görevlendirilir denmeyip görevlendirilebilir ifadesi ile karar öğretimin sürdürüldüğü enstitü yönetim kuruluna bırakılmıştır.

Bu programlar enstitü bünyesinde mevcut bir anabilim dalı bünyesinde açıldığından ve enstitünün anabilim dalları başkanları olan fakülte bölüm başkanlarının bilgisi ve onayı olmadan koordinatör görevlendirilirse işleyişte bazı sıkıntılar doğması kaçınılmaz olacaktır. Yukarıda belirttiğimiz Usul ve

⁴ 06.11.1981 tarihli ve 17506 sayılı Resmî Gazete.

Esaslar'ın maddeleri arasında görevlendirilebilecek koordinatörün görevleri ayrıca belirtilmediğinden sadece program öğrenci katsayısı tanımlanırken program koordinatörüne yapılacak ödemeden bahsedildiği için uzaktan öğretim programıyla ilgili her konunun koordinatör aracılığıyla sürdürüleceği sonucu çıkmaktadır.

Bölün başkanlarının yetki ve sorumlulukları Yükseköğretim Kanunu başta olmak üzere Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği,⁵ Lisansüstü Eğitim-Öğretim Enstitülerinin Teşkilat ve İşleyiş Yönetmeliği⁶ ile Üniversitelerde Akademik Teşkilat Yönetmeliği⁷ hükümlerinde açıklanmıştır. Bu açıdan, uzaktan öğretim programı ile ilgili işleyişin belirlenen koordinatör aracılığı ile bölüm başkanlığı bilgisi dışında sürdürülmesi söz konusu olabilecektir. Bu yapı da bazı sıkıntılara yol açabilecektir. Bunun yerine Usul ve Esaslar'da, "İlgili anabilim dalı başkanlığının önerisi ve ilgili birim yönetim kurulu kararıyla bir koordinatör görevlendirilir ya da görevlendirilebilir." ifadesi uygun olurdu. Böylece hem olası bazı sıkıntılar önlenilecek hem de enstitülerin işleyişinde ilgili mevzuatla enstitü yönetim kurulu ile anabilim dalı başkanlığı arasında kurulan yapıya uygun düzenleme yapılmış olacaktır.

Yükseköğretim Kurumlarında Uzaktan Öğretime İlişkin Usul ve Esaslar'ın, Mali Hükümler başlıklı dördüncü bölüm 15. madde 6. fıkrasında "*Uzaktan öğretim programlarından veya ders başına verilen uzaktan öğretim hizmetlerinden elde edilen gelirler ile uzaktan öğretim materyalinden elde edilen gelirler ve yapılan harcamalar, mali hizmetler birimi tarafından birim bazında takip edilir.*" hükmüne yer verilmiştir. Usul ve Esaslar'la getirilen düzenlemeler ön lisans, lisans ve yüksek lisans düzeylerinde açılacak uzaktan öğretim programları için düzenlenmiştir. Ancak yüksek lisans programları daha özel uzmanlık alanlarında açılabilirdiğinden, program konuları arasında öğrencilerin talebi ve bu talep yoğunluğu sonucu diğer programlarda belirlenen öğrenim ücretlerine göre daha yüksek öğrenim ücreti ödeme durumları söz konusu olabilmektedir. Lisansüstü öğretim yapan birim olan enstitülerde, tüm programlar için aynı ücretin belirlenmesi ya da farklı ücret belirlenmesi halinde bile gelirlerin, mali hizmet birimi tarafından birim bazında takip edilmesi sorun yaratabilir. Zira yoğun talep alan ve belki de ücret farklılığı oluşturulmuş programları yürüten öğretim üyelerinin ders ücretlerinin diğer programlarda ders veren öğretim üyeleriyle aynı olması adaletsizliklere neden olabileceği gibi öğretim üyelerinin programlarında farklılık yaratma isteklerine de olumsuz etki yapabilecektir.

SONUÇ

Günümüzde uzaktan öğretim, özellikle lisansüstünde tezsiz yüksek lisans aşamasında öğrencilerin yoğun talepte bulunduğu bir konudur. Bu programlarda öğrencilerden alınacak öğrenim ücretinin belirlenmesi yetkisi Yükseköğretim Kanunu'nda Cumhurbaşkanı'na verilmiştir. Ancak her yıl öğretim yılı başlamadan yayımlanması öngörülen Cumhurbaşkanı Kararı'nda, uzaktan ve ikinci öğretim öğrenim ücretlerine yer verilirken lisansüstüne yer verilmemektedir. Cumhurbaşkanı Kararı içinde uzaktan öğretim tezsiz yüksek lisans öğrenim ücreti, tezsiz yüksek lisans öğrenim ücretine tabidir dense de, tabi olunan öğrenim ücretinin Cumhurbaşkanı tarafından belirlenmemesi nedeniyle Kanun'a aykırılık hali doğmaktadır.

Daha önce de değindiğimiz gibi tabi olunması istenen öğrenim ücretini yükseköğretim kurumu yönetim kurulunun teklifi üzerine Yükseköğretim Kurulu veya madde düzenlemesindeki yapı nedeniyle doğrudan yükseköğretim yönetim kurulları yapmaktadır. Bu uygulamanın, bazı maddelerini eleştirsek de, değişinceye kadar hepimizin uymak zorunda olduğu Yükseköğretim Kanunu maddelerine aykırı olduğu açıktır. Bu nedenlerle, uzaktan ve ikinci öğretim tezsiz yüksek lisans öğrenim ücretleri Cumhurbaşkanı Kararı içinde yer almalıdır. Şayet bugünkü uygulamanın devamı bazı nedenlerle isteniyorsa uygulamaya izin veren kanun değişikliğine gidilmelidir.

⁵ 20.04.2016 tarihli ve 29690 sayılı Resmi Gazete.

⁶ 03.03.1983 tarihli ve 17976 sayılı Resmi Gazete.

⁷ 18.02.1982 tarihli ve 17609 sayılı Resmi Gazete.

Öğrenim ücretlerinin aynı tutulduğu uzaktan öğretim tezsiz yüksek lisans ile tamamen uzaktan yapılabilen ikinci öğretim tezsiz yüksek lisans hakkındaki yasal düzenlemelerde ise bazı farkların olduğu görülmektedir. Örneğin her iki programda da toplanan gelirlerin en az %30'u ayrılarak ikinci öğretimde bilimsel araştırma projelerine aktarılması, uzaktan öğretimde ise mal ve hizmet alımlarına kullanılması öngörülmüştür. Her iki program da uzaktan yapılabildiğine göre gelirlerin en az %30'unun yükseköğretim kurumunun ihtiyaçları için istediği biçimde kullanılmasının belirtilmesi uygun bir yapı olacaktır. Ayrıca her iki benzer programda birinde en fazla beş kat, diğerinde en fazla on kat ders ücretinin ödenmesi konusunda bir sınırlama getirilecekse aynı sınırlamanın benimsenmesi uygun olacaktır.

Gelirlerin en fazla %70'i program giderlerine harcanacağına göre ders ücretinin kaç katı ödenebileceğine yükseköğretim kurumunun karar vermesine izin verilmesi her açıdan daha doğru görülmektedir. İkinci öğretim tezsiz yüksek lisans öğrenim ücretlerinden oluşan gelirlerin yetersizliği nedeniyle özel bütçeden, döner sermaye bütçesinden aktarım yapılmamasını öngören düzenleme yerindedir. Ancak uzaktan öğretim konusunda getirilen Usul ve Esaslar'ın 16. madde 2. fıkra (b) bendinde dersleri verecek yeterli öğretim elemanının bulunmaması ve bu durumun dönem başlamadan dört hafta önce Yükseköğretim Kurulu Başkanlığına bildirilmesi halinde öz gelirlerle ilişkilendirilmeksizin ders ücretinin dört katını geçmemek üzere hazine yardımı karşılığı tertiplerden ek ders ücretinin ödenebileceği belirtilerek iki program hükümleri arasında bir farklılık oluşturulmuştur. Bu konudaki önerimiz ise dersleri verecek yeterli öğretim elemanının olmaması halinde ilgili yükseköğretim kurumunun o programının açılmamasının daha doğru olacağıdır.

Bazı yükseköğretim kurumlarının lisansüstü öğretim yapan enstitülerinin internet sayfalarında yer verilen programlara bakıldığında çok sayıda tezsiz yüksek lisans programı açılmış gibi görülmekle birlikte, Yükseköğretim Kurulunca açılması için izin alınan tüm programların yazıldığı anlaşılmaktadır. Bu programların açılabilir olmakla beraber açılmamasının görünen nedeni, açılışta birinci öğretimde bütçeden ödenecek ders ücretinin belli olması, buna karşılık ikinci öğretim ya da uzaktan öğretimde öğrenim ücretiyle elde edilen gelirlerden öğrenim ücreti alınmasının söz konusu olmasıdır. Bu gerekçe anlaşılır bir gerekçe olduğundan enstitülerin internet sayfalarında öğrenci alınmayan, dolayısıyla açılmayan bu programlara yer verilmemesi doğru olacaktır.

Uzaktan öğretim tezsiz yüksek lisans programlarının yürütülürken koordinatör atanması yerine diğer programlarda olduğu gibi enstitü anabilim dalları başkanlarıyla ilişki kurulması, şayet farklı bir kişinin olması isteniyorsa anabilim dalı başkanlarından isim istenmesi mevzuata uygun olanıdır. Ayrıca uzaktan öğretim tezsiz yüksek lisans programı gelirlerinin program bazında değil de birim bazında izlenmesinin sakıncaları da olabilmektedir. Gerek program ismi gerekse program kapsamındaki derslerin adı ve içeriklerinin güncelliği ve daha fazla talep edilen konulardan oluşturulması halinde, programların tümünde aynı öğrenim ücretinin olması, hepsine aynı gelir havuzundan ve aynı ödemelerin yapılması adaletsiz bir durum oluşturabilmektedir. Ayrıca programları için daha fazla gayret gösteren öğretim üyelerinin farklı bir ödemeyle karşılaşmaması çalışma gayretlerini olumsuz etkileyebilecektir.